

УДК 338.485 (477.82)

Н. В. Чир – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму факультету туризму та міжнародних комунікацій ДВНЗ „Ужгородський національний університет”;

Р. Є. Качаровський – магістр географії, інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

О. В. Антипюк – інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку туристської інфраструктури Любомльського району Волинської області

Роботу виконано на кафедрах фізичної географії СНУ ім. Лесі Українки та туризму ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

Здійснено комплексну оцінку сучасного стану та перспектив розвитку туристської інфраструктури Любомльського району Волинської області за окремими підсистемами: заклади розміщення, харчування, дозвілля та побутового обслуговування, транспортної інфраструктури, зв'язку та інформаційного забезпечення. Визначено основні проблеми структурних елементів туристської інфраструктури, запропоновано можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: туризм, туристська інфраструктура, Любомльський район, Волинська область.

Чир Н.В., Качаровский Р.Е., Антипюк Е.В. Оценка современного состояния и перспектив развития туристской инфраструктуры Любомльского района Волинской области

Проведена комплексная оценка современного состояния и перспектив развития туристской инфраструктуры Любомльского района Волинской области по отдельным подсистемам: заведения размещения, питания, досуга и бытового обслуживания, транспортной инфраструктуры, связи и информационного обеспечения. Определены основные проблемы структурных элементов туристской инфраструктуры.

Ключевые слова: туризм, туристская инфраструктура, Любомльський район, Волинская область

Chir N.V., Kacharovsky R.E., Antypiuk O. V. The Assessment of the Current State and the Prospects of Development of the Tourist Infrastructure of the Lyuboml District of Volyn Region.

The integrated assessment of the current state and the prospects of development of the tourist infrastructure in the united territorial communities of Volhyn region (of the Lyuboml District of Volyn Region) has conducted. This assessment has implemented of individual subsystems: accommodation establishments, food establishments, leisure facilities, consumer services establishments, transport infrastructure, communication and information services. The main problems of the constituents of the tourist infrastructure have been determined. Possible ways of the solution of these problems are suggested.

Keywords: tourism, tourist infrastructure, Lyuboml District, Volyn Region.

Постановка наукової проблеми та її значення. Рішучі дії швидкого становлення туристської галузі, як важливої ланки економіки України, зумовлені зростаючим впливом її на формування соціально-економічного сегменту господарства багатьох регіонів, а отже й на державу загалом. Для стимулювання розвитку туристсько-рекреаційних ресурсів окремих територій необхідно формувати передумови нормального функціонування галузі: створювати маршрути, розширювати мережу об'єктів туризму, розбудовувати інфраструктуру, здійснювати інформаційну підтримку тощо. Актуальним питанням є дослідження сучасного стану функціонування туристської інфраструктури в регіональних господарських системах, у межах окремих адміністративно-територіальних утворень, зокрема Любомльського району Волинської області. Це є важливим чинником формування туристського продукту місцевого і регіонального значення, дасть можливість істотно підвищити інвестиційну привабливість території, покращити вирішення проблеми зайнятості населення та наповнення місцевих бюджетів.

Аналіз останніх досліджень із проблеми. Сучасними українськими науковцями, що вивчають туристську інфраструктуру є О.О. Бейдик, С.П. Кузик тощо. Окремі елементи цієї інфраструктури у Волинській області проаналізовані у монографії [8]. Суспільно-географічне дослідження туристської інфраструктури області здійснили І.В. Єрко та Я.Б. Олійник [6], оцінку туристської інфраструктури окремих адміністративно-територіальних одиниць Волинської області – З.К. Карпюк, Н.В. Чир, Р.Є. Качаровський, О.В. Антипюк [5; 7; 9]. Дослідження сучасного стану та перспективних векторів розвитку туристської інфраструктури районів регіону необхідно продовжити.

Мета і завдання, матеріал і методи досліджень. Мета досліджень полягає в оцінці сучасного стану і перспектив розвитку туристської інфраструктури Любомльського району Волинської області.

Завдання поставлених досліджень ґрунтувалося на оцінці рівня розвитку туристської інфраструктури Любомльського району та визначення її ролі у формуванні основних засад економічного розвитку району. Матеріалами слугували власні дослідження авторів та комплексний аналіз статистичних матеріалів Головного управління статистики та Служби автомобільних доріг у Волинській області, Департаменту економічного розвитку, Управління культури, охорони здоров'я та екології і охорони навколишнього природного середовища Волинської обласної державної адміністрації. При дослідженні використані такі методи: порівняльно-географічний, статистичний, узагальнення і систематизації.

Виклад основного матеріалу і обґрунтування результатів досліджень.

Сучасна індустрія туризму дає змогу багатовекторно розвиватися підприємствам і організаціям сфери оздоровлення та відпочинку, культури, транспорту, природоохоронної діяльності тощо. З часом галузь стає містком до соціально-економічного розвитку регіонів України.

Волинська область стає одним з успішних туристичних регіонів, адже край багатий пам'ятками археолого-архітектурної та культурної спадщини та природно-ресурсними можливостями, тому завданням фахівців у галузі туризму і рекреації є забезпечення сприятливих умов для пересування та перебування потенційних іноземних та внутрішніх туристів на волинській землі [8].

Любомльський район розташований у північно – західній частині Волинської області. Він стає однією з туристичних перлин регіону, утворений – 17 січня 1940 р. (у сучасних межах з 1993 р.). Площа району – 1, 481 тис. км², що становить 7,3 % території області. Загальна кількість мешканців станом на 1 січня 2016 року сягає 39,4 тис. осіб; сільське населення становить 25,9 тис. осіб (65,7 % від загальної його кількості), міське – 13,5 тис. осіб (34,3 %) [3]. Густота населення 26,8 осіб/км². Зайнято у всіх сферах економічної діяльності 4,597 тис. осіб. В адміністративному відношенні район охоплює 70 населених пунктів, зокрема 1 місто (Любомль), 1 селища міського типу (Головне) та 68 села, де м. Любомль є центром району. Межує: на півночі – з Шацьким районом, на сході – зі Старовижівським і Турійським, на півдні – з Володимир – Волинським районами, на заході – з республікою Польща. На території району проходить державний кордон протяжністю 97,5 км, на кордоні розташовано 2 пункти переходу[6].

Любомльщина багата лісами та природно-заповідними територіями, вона володіє значними санаторно-курортними, лісовими, мисливськими та історико-культурними ресурсами. Численні архітектурні і археологічні пам'ятки, екскурсійні об'єкти, рекреаційні пункти та місця короткотривалого відпочинку сприяють розвитку пізнавального туризму.

Кліматичні умови і ресурси сприятливі для здійснення рекреації і туризму упродовж року. Середньорічні температури: зимова (-12 °С), літня (+14,2 °С). Кількість опадів 590 мм. Варто зауважити, що період літньої рекреації дещо менший, ніж на решті території України [2].

Рекреаційне значення мають водні ресурси району. В його межах налічується 15 озер загальною площею понад 352,2 га, найбільше – Велике Згоранське, площею понад 148 га. Об'єм водної маси 31,13 млн. м³, заозерненість території 0,20 %. Привабливим в інвестиційному плані є довгострокова оренда водних плес з метою вирощування риби, раків та організації відпочинку і рибальства. Територією району протікає 9 річок, загальною протяжністю 172,1 км. Найбільшими серед них є Західний Буг, Прип'ять, Вижівка, Неретва.

Любомльський район володіє великим рекреаційним потенціалом. Він є перспективним і для розвитку санаторно – курортного лікування. Серед бальнеологічних ресурсів виділяються лише поклади сапропелевих грязей. У межах району розвідано 26 родовищ або 13,6 % від загальнообласних запасів [8]. Наявність природних джерел мінералізованих вод є хорошою перспективою у розвитку виробництва столових і мінеральних вод.

Найбільш придатними для лікування є торфові грязі родовищ, розташованих поблизу селища Головно та села Машів Любомльського району. В основному – це гіпсові купоросні торфи з мінералізацією 2-3 г/л, такі грязі масткі, мають високу теплоємність, бактерицидність, малу теплопровідність. В них є багато органічних сполук: бітуми, віск, оргкислоти, дубильні речовини, лігніти, цукор, крохмаль, ефірні масла, бальзами та ін. З неорганічних складників – окиси заліза, солі, амонію, сполуки бору, барію, стронцію, титану, цирконію, ванадію, срібла, хрому, золота, йоду та ін.

Серед усіх земель району природоохоронного призначення (5 919,22 га) виділяються оздоровчі – 9,82 га, рекреаційні – 23,30 га та історико-культурні – 9,70 га. Площа мисливських угідь становить 113,3 тис. га.

Ліси охоплюють 37,2 % площі району і становлять майже 57,7 тис. га. Лісові рекреаційні ресурси сформовані зазвичай хвойними породами з домішкою дуба, які, як відомо, є найбільш цінними в рекреаційному відношенні. Потенціал флористичних ресурсів визначається наявністю цінних видів лікувальних трав та диких ягід. Місцеві ліси багаті на чорниці, малини, ожини, лохини.

За інформацією Управління екології та охорони навколишнього природного середовища Волинської ОДА в межах Любомльського району знаходиться 25 природоохоронних об'єктів загальною площею 5 919,22 га, зокрема загальнодержавного значення – два загальною площею 778,9 га, місцевого значення – 23 (5 140,32 га): 8 заказників (5 092,6 га): два лісові, три ботанічні, один загальнозоологічний, два ландшафтні, 15 пам'яток природи (47,72 га),

За матеріалами Управління культури Волинської ОДА історико-культурні туристські ресурси Любомльщини охоплюють 48 пам'яток історії і культури, 18 пам'яток архітектури та містобудування, 7 пам'яток археології та 1 пам'ятка монументального мистецтва. В районі функціонує Любомльський краєзнавчий музей, відкритий 28 травня 1973 р. [1; 2; 4].

Візитною карткою району залишаються народні промисли – писанкарство (с. Замлиння), столярство (смт Головне, с. Скрипиця), лозоплетіння (с.Забужжя), ткацтво (с. Хворостів), осередки вишивання в селах Вишнів, Радехів, Олеськ [1].

Любомльський район розташований в центрі західного туристсько-інфраструктурного району та включає в себе Любомльський та Згоранський туристсько-інфраструктурні пункти.

Туристська інфраструктура цього району є системою елементів (підсистем): заклади розміщення, харчування, дозвілля та побутового обслуговування, транспортна інфраструктура, зв'язок та інформаційне забезпечення [9].

За інформацією Департаменту економічного розвитку Волинської ОДА засобами тимчасового розміщення є 5 готелів („Явір”, „Ягодин”, „Машівський бір” та ін.), один санаторій, 8 агросадіб (сс. Вишнівка, Гуща, Згорани, Машів, та дитячий протитуберкульозний санаторій „Згорани” (с. Згорани).

Коефіцієнт забезпеченості засобами тимчасового розміщення є пересічним в області і становить 0,47 од./км². Кількість цих засобів постійно збільшується.

Покращуючи цю підсистему туристської інфраструктури, варто збільшити кількість закладів готельного господарства вздовж основних транспортних шляхів та поблизу державного кордону. Вони повинні містити стандартний набір послуг,

враховувати потреби людей з інвалідністю, бути доступними для соціального сегменту іноземних туристів. Дієвим заходом може стати створення додаткових засобів розміщення (особливо поблизу шляхів сполучення і в лісовій зоні) на зразок кемпінгів, молодіжних таборів, агросадиб.

Коефіцієнт забезпеченості закладами харчування становить майже 3,10 од./км², це середній показник в області. Ресторанне господарство налічує 46 одиниць, з яких: 4 ресторани на 474 місця, 5 кафе на 254 місця, 5 барів на 177 місць, 32 їдальні на 1927 місць.

Мережа підприємств ресторанного господарства є досить сучасною і розгалуженою, хоча значна частина об'єктів (особливо в сільській місцевості, віддаленій від шляхів сполучення) має застарілу матеріально-технічну базу. В оптимізації цієї підсистеми варто дотримуватися тенденції до ребрендингу нерентабельних закладів (їдальень, буфетів, закусочних) в альтернативні заклади (паби, фаст-фуди, піцерії, нічні клуби тощо) за європейським зразком.

Заклади дозвілля та розваг району охоплюють 14 будинків культури, 8 клубів, 32 бібліотеки та музей. Коефіцієнт забезпеченості цими закладами становить 5,17 од./км², що є середнім показником. Кількість місць у клубних закладах – 21 на 100 осіб, бібліотечний фонд – 540 книг на 100 осіб. Це досить посередній показник в регіоні.

Ця підсистема інфраструктури є слабкою ланкою, оскільки більшість об'єктів потребують модернізації матеріально-технічної бази та пошуків нових форм функціонування, з урахуванням сучасного прогресу. У цьому контексті важливим є збереження традицій національних видів і форм дозвіллевої діяльності, введення нових інноваційних для сільської місцевості форм дозвілля (зробивши акцент на патріотичному вихованні молоді), що дозволять адаптуватися до нових умов соціального середовища.

Коефіцієнт забезпеченості торгівельними закладами становить пересічно 17,80 од./км², а це один з найвищих показників в області. При цьому обслуговування здійснює 265 торгівельних підприємств.

Сфера побуту охоплює 50 підприємств (перукарні, комбінати побутового обслуговування, ательє з пошиття одягу, майстерні ремонту взуття, з ремонту мобільних телефонів тощо). Коефіцієнт забезпеченості становить 3,36 од./км². Туристські підприємства району – це 2 туристичні фірми, а коефіцієнт забезпеченості – 0,13 од./км². Спортивні заклади – 3 стадіони і 2 футбольні поля.

Система банківського обслуговування становить 15 відділень та філій банків, 6 банкоматів. Найбільша мережа фінансових установ є у таких банків: ПАТ „Державний ощадний банк України”, ПАТ КБ ”Приватбанк”, АТ „Райффайзен Банк Аваль”, ПАТ „Украсоцбанк” (UniCreditBank). Коефіцієнт забезпеченості цими закладами становить 1,14 од./км². Страхові компанії представлені державним оператором ринку НАСК ”Оранта” [6].

Транспортна мережа має розгалужену сітку автодоріг та залізниць, тут розташовані автостанція (м. Любомль,) та залізничні станції (м. Любомль, с. Римачі). В районі є 8 автозаправних станцій та станція технічного обслуговування автомобілів. Коефіцієнт забезпеченості становить 0,57 та 0,07 од./км² відповідно. За матеріалами Служби автомобільних доріг у Волинській області станом на 01.01.2015

р. Їх загальна протяжність сягає 384,6 км (зокрема з твердим покриттям 343,5 км або 89,3 %), державного значення 96,8 км, (зокрема з твердим покриттям 96,8 км або 100 %), а місцевого значення – 287,8 (зокрема з твердим покриттям 246,7 км або 85,7 %). Дороги державного значення є одночасно міжнародного значення – 34,6 км (М-17 Доманове (на Брест) – Ковель–Чернівці–Тереблече (на Бухарест), і територіальні – 62,2 км (Т-03-02 Піща–Шацьк–Любомль–Володимир–Волинський–Павлівка–Горохів–Берестечко–Козин–(М-06); Т-03-08 Любомль–Дубечне–Здомишель–Ратне–Камінь-Каширський–Любешів–(Р-14)), що повністю забезпечені твердим покриттям. Дороги місцевого значення – це обласні (137,1 км) та районні (150,7 км) автошляхи з твердим покриттям відповідно 115,5 і 131,2 км або 84,2% і 87,1%. Коефіцієнт забезпеченості транспортної доступності становить 0,26 км/км².

Зв'язок забезпечується 23 поштовими відділеннями УДППЗ „Укрпошта”, 2 відділеннями „Нової Пошти” (м. Любомль, с. Старовойтово), сервісного центру ПАТ „Укртелеком” та операторами мобільного зв'язку компаній ПрАТ „МТС Україна” і ЛФ ПрАТ „Київстар”(м. Любомль).

Проблемою підсистеми «транспортна інфраструктура та зв'язок» є невідповідність транспортно-експлуатаційних характеристик автомобільних доріг сільської місцевості (віддалених від доріг державного значення) сучасним європейським вимогам щодо рівності та твердості, неузгодження їх розвитку з темпами автомобілізації області, що позначається на зниженні пропускної спроможності основних автошляхів, особливо у літній сезон.

Основними проблемами є нерівномірне забезпечення інфраструктурними об'єктами відповідного рівня по території району та інформаційне забезпечення найбільш привабливих для відвідування туристами об'єктів культурної спадщини та природно-заповідного фонду; недостатній розвиток сільського зеленого туризму у віддалених пунктах; недостатнє забезпечення поширення інформації про туристсько-рекреаційні можливості, мала кількість засобів розміщення у лісовій зоні та прикордонній зонах, малі темпи ребрендингу об'єктів ресторанного господарства і сфери розваг, погане функціонування мережі Інтернет на селі.

Для покращення матеріально-технічної бази туристської інфраструктури, необхідності залучення інвестицій для подальшого розвитку, задоволення потреб галузі у висококваліфікованих кадрах (зокрема місцевих), нарощування обсягів наданих туристських послуг (за рахунок їх розширення), ефективної рекламно-інформаційної діяльності варто розробити та втілити довготривалу Стратегію розвитку туристської галузі району, окремо окресливши в ній шляхи вирішення цих проблем. Серед першочергових заходів її розвитку можна виділити: 1) створення належних місць зупинок для туристів (зокрема для осіб з обмеженими можливостями), облаштування рекреаційних зон, місць санаторного лікування об'єктів культурної спадщини та природно-заповідного фонду; 2) проведення щороку прес-турів для засобів масової інформації, туристських компаній; 3) покращення сервісних умов закладів громадського харчування, провівши повну їх модернізацію; 4) встановлення інформаційних таблиць-вказівників із короткими довідками про туристські об'єкти та QR кодами; 5) залучення значних обсягів інвестицій у розвиток інфраструктури галузі, пошук альтернативних, зокрема іноземних джерел фінансування; 6) збільшення кількості, побудова нових та

реконструкція вже існуючих об'єктів сервісної транспортної інфраструктури, що відповідають європейським стандартам; 7) створення туристських інформаційних центрів на базі музейних закладів та на територіях об'єктів природно-заповідного фонду; 8) забезпечення галузі кваліфікованими спеціалістами туристського менеджменту, екскурсійної діяльності та готельного господарства (на базі місцевих ВНЗ), залучення робітників із знанням іноземної мови; 9) розробка нових трансрегіональних та транскордонних туристських маршрутів (зокрема екологічних туристських маршрутів у межах об'єктів ПЗФ), забезпечення їх картографічним супроводом, зокрема GPS-навігацією.

Висновки. Прикордонне географічне розташування Любомльського району сприяє розбудові туристської інфраструктури, що відповідно підвищує частку туризму як галузі в економіку району. Ступінь сформованості туристської інфраструктури району є досить високим, хоча кожна ланка потребує окремого, комплексного, системного підходу щодо вдосконалення та реформування забезпечення належного рівня обслуговування туристів. В цьому процесі змін варто віддати перевагу новітнім світовим тенденціям в розвитку інфраструктури туризму із залученням сучасних нанотехнологій та інформаційних систем, що дозволить в короткий термін забезпечити завдяки цій галузі довготривалу фінансову стабільність і вирішення ряду соціальних проблем.

Список використаної літератури

1. Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Ред.-вид. від. „Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.
2. Волинь туристам: [карта до Євро-2012]: авт. Колектив : Ф. В. Зузук, З. К. Карпюк, О. В. Антипюк, О. Л. Димшиць, Л. К. Колошко, Р. Є. Качаровський; Лабораторія краєзнавчих атласів Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Ред.-вид. від. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2012. – 1 к. (2арк.).
3. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.
4. Інформаційний потенціал туристських карт для популяризації рекреаційних можливостей регіону (на прикладі карти „Волинь–туристам”) / Зоя Карпюк, Роман Качаровський, Олена Антипюк, Леся Колошко // Матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. „Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації” : зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 9. – С. 23–27.
5. Карпюк З. К. Туристська привабливість Локачинського району Волинської області // З. К. Карпюк, Р. Є. Качаровський, О. В. Антипюк // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Тенденції розвитку туристичної індустрії в умовах глобалізації»: зб. наук. пр. – Ужгород, 2017. – С.29-32. м. Ужгород, 27 – 28 квітня 2017 р.
6. Олійник Я.Б. Суспільно-географічне дослідження туристичної інфраструктури Волинської області : монографія / Я.Б. Олійник, І.В. Єрко. – Луцьк : ПрАТ „Волинська обласна друкарня”, 2014. – 164 с.
7. Просторово-територіальні особливості розміщення природних та історико-культурних об'єктів вздовж основних елементів транспортної інфраструктури Волині / З. К. Карпюк, Р. Є. Качаровський, О. В. Антипюк, Л. К. Колошко // International Scientific and Practical Conference „WORLD SCIENCE”. – № 1(5). –

Vol. 5. – January 2016. – P. 80–88. – [Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference „Scientific and Practical Results in 2015. Prospects for Their Development (December 23–24, 2015, Abu-Dhabi, UAE”].

8. Черчик Л.М. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку : монографія. Частина 1 / Л.М. Черчик, О.В. Міщенко, І.В. Єрко. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки ,2014. – 128 с.

9. Чир Н.В. Туристична інфраструктура як складова туристично-рекреаційного потенціалу Старовижівського району Волинської області / Н.В.Чир, Р.Є. Качаровський // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. „Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації” : зб. наук. пр. – Кіровоград, 2016. – С. 339-347.